

Tunca Toskay: Alman Ekolünden Turizmin Akademik Öncülüğüne

Mithat Zeki DİNÇER

*İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi*

GİRİŞ

Prof. Dr. Tunca Toskay üzerine bir yazı hazırlarken, bu tür yazılarda eylemin neresinden başlanması zorluğu vardır; çünkü renkli kişiliklerin derin yapılar olmasından kaynaklanan en önemli kaygı, ne kadar yazılırsa yazılısın bazı eksikliklerin kalacağıdır. Gerek akademik, gerekse siyasi yaşamı dolu dolu geçen Toskay'ı tanıtmak gurur kaynağı olduğu gibi, eksikliklerin altında kalınması da bir o kadar sorumluluğu beraberinde gerektirmektedir. Turizm üzerine olan araştırmaları ve verdiği eserleriyle turizmin bilimsel olarak incelenmesinin öncülerinden Toskay, turizmi bilimsel platformun üst noktalarına taşıyan isimlerdendir. Bu çalışmalar, kendisinden sonra gelen araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğindedir. Akademik kariyerinin yanı sıra, bürokrasi ve siyasi yaşamında da başarılarını sürdüren Toskay, Türk turizminin bilimsel olarak gelişmesinde önemli katkılarda bulunur. Eşim Prof. Dr. Füsun İstanbullu Dinçer'in de hocalığını yapmış olan Toskay, Türkiye ekonomisini ve turizm ekonomisini açık ve akıcı bir şekilde anlatarak üzerimizde önemli bir etkiye sahip olarak ve bizim bu konular üzerinde derin düşünmemizi sağlayarak anılarımızda her zaman yer almıştır. Hem Doktora tez danışmanım hem de nikâh şahidim olması nedeniyle, kendisinin benim gözümdeki anlamı daha da önemli olmaktadır. Bu tür kısa genel bir giriş yaptıktan sonra, aşağıdaki bölümlerde, Türk turizminin bilimsel alanda öncülerinden biri olan Toskay'ı sadece bir akademisyen olarak değil, eğitici ve siyasetçi yönleriyle de tanıtmaya çalışacağım.

YAŞAM ÖYKÜSÜ

Tunca Toskay, İstanbul'da doğar (1939). Vefa Lisesi'nden mezun olup, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne girer (1957). 1961 yılında mezun olarak aynı Fakülte'ye asistan olur (1962) ve Dok-

tora derecesini de burada tamamlar (1965). İki yıl süreyle Almanya Hür Berlin Üniversitesi'nde çalışmalar yapar (1966–1968); Türkiye'ye dönüşünde Doçent unvanını alır (1969). Daha sonra yine çalışmalarına devam ederek Profesör unvanını alır (1979). Bunun yanı sıra; İktisat Fakültesi'nde akademik yaşamına devam ederken, İstanbul Yıldız Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi ve Eskişehir İktisadi İlimler Akademisi'nde dersler verir. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde turizm alanındaki ilk Yüksek Lisans programının kurulmasına katkıda bulunan Toskay, öğretim faaliyetlerine de katılır. Almanca ve İngilizce bilen Toskay, evli ve bir çocuk babasıdır.

AKADEMİK GELİŞİMİ

Üniversite Seçme Sınavı'nda ilk tercihi İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi olan Toskay'ın öğrencilik yaşantısı, ilk yılından mezuniyetine değin yakın ve samimi dostlukların kurulduğu bir zaman dilimini oluşturur. Her fırsatta birbirine yardımcı olmayı adet edinen arkadaş grubunun bu dayanışması ve dostluğu üniversite öğrenimi boyunca sürer. İşte bu dönemi paylaşanlardan birisi olan Prof. Dr. Cemal Şanlı, aklında kalan bir anıyı şöyle dile getirir:

Derslerimiz, fakültenin sinema salonu büyüklüğündeki en büyük dershanesi olan 2 no'lu sınıfta yapılıyordu. Öğrenci mevcudunun sınıf kapasitesinin 2–3 katı olması nedeniyle, bazı derslerde arka kapıyı kullanarak ayakta ders dinlemeye çalışan öğrenci sayısının 30–40 kişiyi aştığı olurdu. Bu şartlarda bile en önlere, hemen hemen aynı sıralarda Tunca Toskay, Atalay Şahinoğlu, Güngör Adak gibi diğer bazı arkadaşlarımızın oturduğunu görürdük. Aslında bu sanıldığı kadar kolay bir iş değildi. Ekip çalışmasının başarılı bir örneği idi. Oluşturdukları grubun her bir öğrencisi haftanın veya ayın belli bir gününde yer tutmak görevini yerine getirebilmek için sabahın alacakaranlığında, kışın dayanılmaz soğuğuna karşın kar-yağmur demeden Üniversitemizin Beyazıt Meydanına açılan kapısı önünde başlayan kuyruğa girmek zorundaydı. Bu işe, onların henüz Adam Smith'i öğrenmeden iş bölümünün faydalarını keşfetmelerinin

bir sonucu idi. Böylece belli bir hedefe kilitlenmiş, başarılı kişilerden oluşan gruplarının, her zaman başarılı olacaklarının göstergesi olurken, insan kaynakları yönetiminin de iyi bir örneği verilmiş oluyordu.

İktisat bölümünü severek ve isteyerek seçen Toskay, Fakülte'nin ikinci sınıfına geçtikten sonra aynı Fakülte'de öğretim üyesi olmaya karar verir. O dönemde, hem İktisat Fakültesi'nde hem de diğer Üniversitelerde yayınlanan iktisat kitaplarının tamamını okumaya başlayan Toskay, İktisat Fakültesi'ni hiçbir dersin sınavına ikinci defa girmeden bitirir. Mezuniyetinden hemen sonra, Fakülte'nin iktisat, işletme ve maliye kürsülerinden asistanlık teklifi alır ve tercihi doğrultusunda İktisat kürsüsüne asistan olur (1961).

Bilinçli bir tercihle bilim insanı olmaya karar veren Toskay, turizmi çalışma alanı olarak seçmesinin nedenini bu alanın çok-disiplinli bir yapıya sahip olmasından kaynaklandığını her zaman ifade eder. Ayrıca, Doçentlik tezini hazırladığı dönemlerde (1965–1969), Türkiye'deki yükseköğrenim kurumlarında turizm konusunda öğretim, günümüzün aksine, yoğunluk kazanmış değildi. Bu nedenle, turizm alanında yapılan ve yapılacak çalışmaların tamamı, konuyla ilgili değişik disiplinlerde öğrenim görmüş ancak konuya ilgi duyan bilim insanları tarafından gerçekleştiriliyordu. Çok yönlü ve cazip bir disiplin olan turizmin bu özelliği, Toskay'ın bu alanda uzmanlaşma kararı vermesinde etkili olur. Türkiye için turizm sektörünün ne kadar önemli olduğu dikkate alınırsa, kendisinin 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren bu alanda uzmanlaşma kararını vermesinin ne kadar yerinde bir öngörü olduğu anlaşılacaktır.

TURİZM DİSİPLİNİNE SAĞLADIĞI KATKI

Tunca Toskay, 1966–1968 yılları arasında Batı Almanya'da Hür Berlin Üniversitesi'nde Doçentlik çalışmalarını sürdürürken, Münih ve Viyana Üniversitelerine bağlı Turizm Enstitüsü'nde yakın ilişkide bulunur. Bu dönemde Almanya, Avusturya ve İsviçre'de turizm alanında 1850'li yıllardan 1960'lı yılların sonuna kadar yayınlanmış literatürü inceler. Bu nedenle, kendisinin "Turizm Olayını" ele alma ve inceleme yöntemi, Kıta Avrupası yaklaşımı ile benzerlik gösterir. 1973 yılında Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) üyeliğine kabulünden sonra, birçok kongre ve bilimsel etkinliklere katılır. Ayrıca, kişisel olarak da bağlantı kurma

olanağına sahip olduğu turizm alanının çok değerli bilim insanlarının eserleri de çalışmalarında yol gösterici olur.

Bu konuda gerçekleştirilen ilk çalışmaları başlatan Toskay, İktisat Fakültesi bünyesindeki kürsü başkanı Prof. Dr. Abdullah Türkoğlu'ndan etkilenir. Türkoğlu'ndan özellikle bahsetmekte yarar vardır. Türkoğlu'nun girişimi ile İstanbul Üniversitesi bünyesinde bir İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü kurulur ve Yüksek Lisans düzeyinde ilk program yine bu Enstitü tarafından başlatılır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde kurulan bu Enstitü, Türkiye'de turizm alanında kurulan ilk enstitü konumundadır (1969). Bu Enstitü, turizm alanında bilim insanı ve sektörün ihtiyacı olan eleman yetiştirilmesi alanında gerçekten olumlu katkılar yapar ve öncü rol üstlenir. Abdullah Türkoğlu'nun rehberliği, gelecekte önem kazanan disiplinlerde bilimsel çalışmalara yaptığı katkı, öngörülleri ve sağladığı özgürlük ortamı kürsü asistanlarını derinden etkiler. Böylece, İktisat Fakültesi İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü başta kurucusu Abdullah Türkoğlu olmak üzere, Tunca Toskay, Münir Kutluata, Mithat Zeki Dinçer, Füsun İstanbullu Dinçer ve Adem Şahin gibi bilim insanlarını ve daha sonra birçok sayıda akademisyeni turizm disiplinine kazandırır. Toskay'ın turizm öğretimine ve turizmin akademik düzeyde ele alınmasına öncülük ettiğini belirttiği bir görüşmesinde Münir Kutluata şu ifadeleri kullanır.

Tunca Toskay, Türkiye'de turizm anlayışının doğru bir eksene oturtularak önünün açılmasında öncü rolü olan bir kişiliktir. Ülkemizde turizmin gelişmesinde iki büyük aşamadan söz edilebilir. Bunlardan birincisi, turizmin Bakanlık düzeyinde ele alınması; diğeri ise, üniversitelerin turizm alanına yönelmesidir. Birinci önemli hamle, 1963 yılında devletin Turizm Bakanlığı'ni kurması; ikincisi ise, Tunca Bey'in öncülük etmesi sonucu 1977 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin turizmi ana ilgi alanlarından biri haline getirmesi ile gerçekleşir. Önceleri sadece döviz getirici yönü ile ele alınan, bu nedenle de yüzeysel kalan turizm anlayışı, üniversitelerin devreye girmesi ile bilimsel eksene oturtularak önü açılır. Bu gelişmeleri gözleyenler Tunca Toskay'ı sadece turizm alanında çalışmaları ve eserleri olan bir bilim insanı olarak değil, turizm anlayışının yetersiz politikalar içine hapsedilmekten kurtarılıp sağlam bir zeminde gelişme sürecine sokulmasındaki rolü ile de tanır. Toskay, genç bir öğretim üyesi iken, üniversite içinde üstlendiği bu öncü rolünün yanı sıra, turizme ilgisini ve hizmetlerini daha sonra üstlendiği bütün görevlerde ciddiyetle devam ettirir. Turizm Atışeliği görevinden TRT Genel Müdürlüğü'ne, Milletve-

killiğinden Bakanlığa kadar bulunduğu bütün görevlerde turizmi bilen ve turizm sektörünü tanıyan bir uzman kişilikle ilgisini ve desteğini eksik etmez.

Turizm disiplininin akademik ekolü olan söz konusu Enstitü'den Turizm Yüksek Lisans derecesi almış çok sayıda kişi halen sektörde başarı ile yöneticilik yapmaktadır. Yüksek Lisans programının ilk kayıtlı öğrencisi Füsun İstanbullu Dinçer o günleri şöyle anlatır:

Tunca Toskay'ı, ilk kez Turizm Yüksek Lisans derslerine başladığım zaman tanıdım. Bildiğim kadarıyla, Turizm Yüksek Lisansı programının açılması ve Boğaziçi Üniversitesi'nde kadrolu önde gelen turizm akademisyenlerinin İktisat Fakültesi'nde ders vermeye ikna edilmesi hep onun sayesinde gerçekleşir. Bu işe, kendisinin ileri görüşlü olduğunun bir göstergesidir. Türkiye Ekonomisi ve Genel Turizm derslerini kendisinden aldım. Kendisi, ilk danışmanımı (daha sonra görev gereği Üniversiteden ayrılınca danışmanım Münir Hoca olur). Yüksek Lisans derslerini aldığım ve kısa bir süre danışmanlığımı yürüten Toskay üzerinde edindiğim izlenimlerin başında, disiplinli ve son derece zeki oluşu gelir. Akademik açıdan turizmi kendisinden öğrendim. Dersleri okumadan, örneklerle anlatırdı. Öğrencileri yakından tanırdı. O dönemler AİEST adlı kuruluşa üye olunması, kuruluşun Alman ekolüne bağlı üyelerinin turizm kavram ve tanımlarının anlatılması, Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım kitabında bunların Türkçe diline kazandırılması, ilklerin yaşatıldığı ama kurallara bağlı bir Üniversite için dikkat çekici adımlardır. Hele Atatürk'ün kurduğu köklü, geleneklerine aşırı derecede bağlı bir Fakülte 'de (İktisat Fakültesi) bu atımların atılması başlı başına önemli bir hamledir. Bir turizm akademisyeni olarak, bu kitabın akademik değerinin hala devam ettiğine inanıyorum. Bu kitabın aktardığı derli toplu bilgiyi aşan bir Türkçe kitaba henüz rastlamadım. Siyasete atılmasaydı ve Üniversitede kalsaydı, hem daha fazla öğrenci kendisi tanır, hem de günümüzde turizmin bir uzmanlık alanı olduğunu anlatmada ve İktisat Fakültesi'nde Turizm Bölümü'nü geliştirmede bu kadar sıkıntıya maruz kalmazdım.

Toskay, yukarıda da değinildiği üzere, *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım* isimli eserini Türkiye'de turizm alanında kendisini şiddetle hissettiren teorik eser boşluğunu doldurmak gayesi ile hazırlamıştır. Kitapta, turizm ve turist kavramları, olayın tarihi gelişimi, öznesi, turistik mahal ve turizm kurumları belli bir teorik model içinde incelenir. Bu eserin, başlangıcından itibaren bu doğrultuda araştırmacılar için önemli bir kaynak olduğu gibi, gelecekte de araştırmacılar için eşsiz bir kaynak olmaya devam edeceğini söyleyebiliriz. Bu kitap, Fransa ve İsviçre kaynaklı yazarlardan yararlanmış olsa da, daha çok Alman araştırmacı ve akademisyenleri referans alınmıştır. Alman

ekolünden etkilenen ve Türkiye'de turizm akademisyenlerinin öncülerinden kabul edilen Toskay, İktisat Fakültesi'nin tam zamanlı bir öğretim üyesi olduğu için diğer yayınları genellikle Türkiye İktisadi ve İktisadi Düşünce Tarihi ağırlıklıdır.

ÜNİVERSİTE DIŞI GÖREVLER

Toskay, akademik çalışmalarla yetinmeyerek bunların yanında üniversite dışında da önemli görevlerde bulunarak Türkiye'yi uluslararası platformlarda temsil eder. Türk turizmine getirmiş olduğu değerli çalışmalar sonucu, 1973 yılında Avusturya'da AİEST tarafından gerçekleştirilen kongrede bu birliğe üye olarak kabul edilir. 1980-1982 yılları arasında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Federal Almanya'da Basın ve Enformasyon Koordinatörü olarak görevlendirilir, aynı zamanda Frankfurt Turizm ve Tanıtma Bürosu Müdürlüğü görevini de yerine getirir. Turizm alanındaki başarılarını sürdürürken, Radyo Televizyon Yüksek Kurulu'nda da görev yapar. Bu görevlerdeki başarısı, daha sonra kendisinin TRT Genel Müdürlüğü görevine getirilmesini sağlar (1984-1988). TRT Genel Müdürlüğü ve Asya Pasifik Yayın Birliği Başkan Yardımcılığı görevlerini başarıyla tamamlayan Toskay, önce Başbakanlık Baş Müşavirliği'ne (Nisan 1988), sonrasında da Başbakanlık Özel Çevre Koruma Bölgesi Başkanlığı'na atanır (Eylül 1988). Bu başkanlık sırasında, Fethiye, Göcek, Dalyan, Dalaman, Gökova ve Ölüdeniz yerleşimlerini içine alan bölgenin 1/25000, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli koruma ağırlıklı imar planlarının 1989 yılı sonunda hazırlanıp yürürlüğe konulmasına katkıda bulunur. Bu imar planlarının turizm açısından önemi, konaklama tesisleri yatırımlarının sınırlandırılıp, bölgenin coğrafi özelliklerine uygun olarak yat turizminin teşvik edilmesine ön ayak olmasından kaynaklanır.

SIYASİ YAŞAMI

Tunca Toskay, 1991 yılında emekli olarak siyasete girer ve 19. Dönem İstanbul, 21., 23., 24. Dönem Antalya Milletvekili olarak Meclis'te görev yapar. Kurulan 57. Hükümet'te Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı olarak atanır. Almanca ve İngilizce bilen ve bilim dünyasına önemli eserler kazandıran Toskay, çeşitli kanun tekliflerine de imza atar. 2011 yılında aldığı bir karar sonucu, 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde aday olmayarak milletvekilliği bağlamında siyaseti bırakır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tunca Toskay ile ilgili böyle bir çalışmanın yapılması görevi bana verildiğinde, öncelikle yaşantımın önemli bir bölümünü geçirdiğim ve halen de akademisyen olarak hizmet verdiğim İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımı hatırladım. Henüz daha Fakülte'nin birinci sınıfına yeni başlamıştık. 1973 yılının güz döneminin ilk dersleriydi. Öğrenciler olarak, Türkiye'nin en önde gelen ekonomi profesörleri arasında yer alan öğretim üyeleriyle tanışıyor ve onlardan ders almanın heyecanını yaşıyorduk. Daha ilk haftaydı. Bir dersimize genç bir Doçent geldi. Azimli, öğretme konusunda kararlı, tatlı-sert görünümlü bir kişi ile karşı karşıya idik. İlk dersten itibaren öğrenci üzerinde etki kurabilen bu kişi, Tunca Toskay idi.

Toskay'ın akademik yaşantımın daha başlangıcında "Hocam" olması, Füsun İstanbullu Dinçer ile birlikte, kendisinden Türkiye Ekonomisi ve Turizm derslerini almış olmam, Doktora danışmanlığı yapması beni her zaman etkilemiş ve turizm alanında uzmanlaşmama neden olmuştur. Kendisini kısa bir şekilde anlatırken zorlanılmaması mümkün değildir. Yine de, son söz olarak, Tunca Toskay'ın öğrencilerine örnek olduğu akademik yaşamı kadar, yaptıkları ve gelecekte yapacakları ile de geleceğimizde ışık tutmaya devam edeceğini söyleyebilirim.

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

Toskay, T. (1969). *Turizmde Kuruluş Yerleri ve Bu Konuda Etkili Olan Faktörler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 158 sayfa (Doçentlik Tezi).

Toskay, T. (1970). *Turizm Olayı ve Tarihsel Gelişimi*, İktisat Dergisi, Haziran, Sayı 72.

Toskay, T. (1971). *Tarım Kesimimizin Bazı Problemleri ve Reform İhtiyacı*. İktisadi Gelişme Meseleleri, Cilt I, İstanbul: Sermet Matbaası.

Toskay, T. (1972). *Tourism Perspectives*. Newsletter, Current Turkish Thought, New Series, No. 14, December: 1-16.

Toskay, T. (1978). *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2534, İktisat Fakültesi Yayın No. 431, 261 sayfa (Profesörlük Tezi).

Toskay, T. (1978). *Güney Doğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı (Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Adıyaman, Mardin İlleri)*. Ankara: Turizm Sektörü Planlaması Toprak Reformu Müsteşarlığı.

Toskay, T. (1978). *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*. Birinci Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

Toskay, T. (1979). *Turistik Mahallerin Korunmasının Önemi, Çevre Koruma*, Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Derneği Yayın Organı, 1(2): 23.

Toskay, T. (1982). *Diesmal Alternative, Der Fremdenverkehr-Das Reisebüro*, Mart, 14.

Toskay, T. (1982). *Wir sind das Preiswerteste Urlaubsland, Fremdenverkehrswirtschaft International*, 100.

Toskay, T. (1983). *Changes in World Tourism and the Turkish Tourism Sector, Economic and Tourism Bazaar International*, February: 29-31.

Toskay, T. (1983). *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, İkinci Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

Toskay, T. (1989). *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Üçüncü Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

RAPORLAR

Toskay, T. (1978). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı, Turizm ve Tarım Dışı Gelişme Hedefleri*, Ayrı Basım, İstanbul, ss. 2932-3050.

Toskay, T. (1978). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı - Enerji*, Ayrı Basım, İstanbul, ss. 2450-2554.

DERS NOTLARI

Toskay, T. (1970). *Türkiye İktisadının Bünyesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 249 sayfa.

Toskay, T. (1972). *Ekonomi ve Kanunlar*. İstanbul: İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, 165 sayfa.

Toskay, T. (1973). *Türkiye'nin İktisatı*. Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 122 sayfa.

Toskay, T. (1977). *İktisadi Düşünce Tarihi*. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi, 220 sayfa.

Prof. Dr. Mithat Zeki Dinçer, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, Merkez Bina, 34452, Beyazıt, İstanbul. E-posta: mzdincer@gmail.com

Ertuğrul Çetiner: Akademik ve Bilinmeyen Diğer Yönleri

Meryem Akoğlan KOZAK

*Anadolu Üniversitesi
İşletme Fakültesi*

GİRİŞ

Kendisini, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doktora öğrenimim sırasında aldığım *Konaklama İşletmelerinde Mali Analiz Teknikleri* dersi vesilesiyle tanıdım. Sayısal nitelikte ve hesap

işleri ile ilgili dersler pek ilgi alanıma girmediği halde, anlaşılır ve sevecen tarzı, benim için önemli bir engel olan bu dersi anlamamı, sevmemi ve başarılı olmamı sağladı. Ancak yönetim ile ilgili bir konuda tez yapmayı planladığım için, son-